CREATIVE SYSTEM LAB

Latterhåndbogen

Komediens værktøjer

UDSKOLING · 7.–9. KLASSE

INDHOLD

Sådan bruger du bogen

Bogen samler værktøjer til at skrive og analysere humor. Læs ét kapitel ad gangen, og prøv «Test det selv», før du læser videre. Bagest bygger du dit eget nummer.

Kapitel 1 · Hvorfor griner vi?	3
Kapitel 2 · Byg en joke	4
Kapitel 3 · Hvem bliver ramt?	5
Kapitel 4 · Syv maskiner	6
Kapitel 5 · Ironi og satire	13
Kapitel 6 · Fra joke til nummer	14
Kapitel 7 · Sketch	15
Kapitel 8 · Sådan fortæller du	16
Kapitel 9 · Når en joke ikke virker	17
Kapitel 10 · Analysér humor	18
Mit nummer	19
Huskeseddel	bagsiden

 Tre-reglen **Overdrivelse** **Underdrivelse**

 To betydninger **Falsk logik** **Statusfald** **Callback**

KAPITEL 1

Hvorfor griner vi?

Der findes ikke én forklaring, der dækker al humor. Tre forklaringer går igen, når man læser om humor. Tænk på dem som briller, du kan se en joke igennem.

1. **Noget passer ikke sammen**
   Du venter én ting og får en anden, som alligevel giver mening. (inkongruens)

2. **Nogen falder**
   Vi griner, når nogen eller noget mister status. Her kan humor blive ond. (overlegenhed)

3. **Spænding slipper**
   Noget, der var anspændt, pinligt eller forbudt, bliver pludselig ufarligt. (forløsning)

De fleste jokes kan ses gennem mere end én af brillerne.

TEST DET SELV

Tænk på noget, du har grinet af for nylig. Hvilken forklaring passer bedst? Passer flere?

HUSK

En model er ikke hele sandheden. Den er et værktøj at se med.

KAPITEL 2

Byg en joke

En joke har fire klodser. Setuppet får publikum til at antage noget. Antagelsen siges ikke. Drejningen viser, at det kunne forstås på en anden måde. Så stopper du.

SE HER

① → SETUP	*Jeg er i god form.*
↓ *publikum tror*	
② ANTAGELSE	*At jeg er sund og stærk.*
↓ *vend den*	
③ DREJNING	*Rund er også en form.*
④ STOP	**Mit sidste ord:** *form* ☑ Der står intet efter det

Antagelsen: «i god form» betyder sund og stærk. Drejningen: «form» kan også betyde en figur. Ordet, der vender det hele, står sidst.

TEST DET SELV

Tag en joke, du kender. Hvad antog du efter setuppet? Hvilket ord vender den?

HUSK

Det sjove ord står sidst.

KAPITEL 3

Hvem bliver ramt?

Al humor har et mål: nogen eller noget, joken handler om. Spørg altid: Hvem griner, og hvem bliver ramt?

- **Op eller ned?** En joke om magt, regler, systemer eller dig selv rammer op. En joke om en, der i forvejen har det svært, rammer ned. At ramme ned er let og sjældent godt.
- **Ingen jokes om nogen i rummet**, medmindre det er dig selv.
- **Stereotyper** («alle fra … er …») er genveje. De rammer mange på én gang og passer sjældent på den enkelte.

Grin med, ikke af

Ram op: magt, regler, systemer eller dig selv. Aldrig en, der er i rummet, og aldrig en, der i forvejen har det svært.

Spørg: «Kunne den, joken handler om, grine med?»

TEST DET SELV

Tag en joke, du har hørt. Hvem er målet? Rammer den op eller ned?

HUSK

Tryghed kommer først. Uden den bliver humor til drilleri.

1 Tre-reglen

To ting laver et mønster. Den tredje bryder det, i samme retning, bare ud over kanten.

SE HER

Efter skole har jeg tre faste aftaler: lektier, fodbold og at udskyde lektierne.

Den tredje bruger noget fra de to første. Derfor føles den logisk og forkert på samme tid.

OG HER

Mine mål for i år: læse mere, træne mere og holde op med at lave lister med mål.

TEST DET SELV

Skriv en liste med tre, hvor den tredje vender de to første.

HUSK

Den tredje skal dreje. Den skal ikke bare være større.

2 Overdrivelse

Gør en lille følelse så stor, at alle kan se den.

SE HER

Min telefon var på tre procent.

Jeg begyndte at sige farvel til mine venner.

Overdrivelsen viser, hvor stor følelsen var. Den siger ikke noget om, hvor stort problemet var.

OG HER

Vores wifi er så langsom, at jeg nåede at læse en hel bog, mens videoen startede.

TEST DET SELV

Find en lille irritation fra din hverdag. Overdriv den, så den bliver synlig.

HUSK

Konkret slår stort: «tre procent» er sjovere end «næsten død».

3 Underdrivelse

Det modsatte af overdrivelse: Sig noget stort, som om det var småt. Mange kalder det tør humor.

SE HER

Huset brændte, kælderen stod under vand, og katten var stukket af.
«Det har været en lidt træls tirsdag.»

Kontrasten mellem det store, der skete, og de små ord er drejningen.

OG HER

Bussen kørte forbi, mens jeg løb, vinkede og råbte.
«Den havde vist lidt travlt.»

TEST DET SELV

Beskriv en katastrofe med så få og så rolige ord som muligt.

HUSK

Jo roligere stemmen er, jo større bliver kontrasten.

4 To betydninger

Et ord eller et udtryk kan forstås på to måder. Setuppet bruger den ene. Drejningen bruger den anden, eller tager udtrykket helt bogstaveligt.

SE HER

«Hold øje med tasken!»

«Jeg har holdt øje med den i en halv time. Den har ikke gjort noget.»

Den ene forstår udtrykket, som det er ment: pas på tasken. Den anden forstår ordene: kig på den.

OG HER

«Nu skal I lægge hovedet i blød», sagde træneren.

Ti minutter senere stod hele holdet ved vasken.

TEST DET SELV

Find et udtryk eller et ord med to betydninger. Lad en figur misforstå det.

HUSK

Misforståelsen skal være logisk. Ellers er den bare forkert.

5 Falsk logik

Et argument, der ser rigtigt ud, men ender et forkert sted.

SE HER

Jo mere jeg øver, jo bedre bliver jeg.
Jo bedre jeg bliver, jo mindre behøver jeg at øve.
Altså bliver jeg bedst ved aldrig at øve.

Hvert trin lyder rimeligt. Fejlen gemmer sig i skiftet mellem dem.

OG HER

Morgenmad er dagens vigtigste måltid.
Derfor spiser jeg den tre gange om dagen.

TEST DET SELV

Skriv et argument i tre trin, der ser logisk ud og ender helt forkert.

HUSK

Sig det, som om du lige har løst et stort problem.

6 Statusfald

Noget højt falder lidt. Brug det på magt, systemer og dig selv.

SE HER

Kontoret for Korte Møder holdt et møde om, hvordan møder kan blive kortere.

Mødet varede tre timer.

Kontoret er opdigtet, men alle kender typen. Joken rammer et system. Den rammer ingen bestemt person.

OG HER

Den nye app skulle gøre os mere effektive.

Den første opdatering tog fire timer.

TEST DET SELV

Find et system eller en regel, der tager sig selv meget alvorligt. Lad det falde.

HUSK

Peg opad. Et fald nedad er bare et spark.

7 ⮌ Callback

Brug noget, publikum har hørt før, igen, et sted, hvor ingen venter det.

SE HER

Vores familie har en plante. Den hedder Bent.
Bent er den eneste i familien, der aldrig er sur om morgenen.
[...]
Til jul sagde mor, at hun ønskede sig flere børn som Bent.

Publikum skal have hørt det første. Så føles callbacket som en hemmelighed, I deler.

1. **Plant** en detalje tidligt: et navn, en ting eller en sætning.
2. **Lad den ligge**, mens nummeret går videre.
3. **Tag den frem** igen i en ny sammenhæng, helst som det sidste.

TEST DET SELV

Skriv et nummer på tre-fire linjer. Brug noget fra første linje igen til sidst.

HUSK

Et callback virker kun, hvis publikum har hørt det første.

KAPITEL 5

Ironi og satire

Ironi	Man siger det modsatte af det, man mener, og regner med, at modtageren forstår det. Det øsregner: «Dejligt vejr til en skovtur.»
Sarkasme	Ironi med brod. Den rammer nogen. Brug den varsomt.
Satire	Overdriver et system, en regel eller en magt, så man kan se, hvad der er skævt.

SE HER

Skolens nye regel: For at spare papir skal alle sedler om at spare papir printes i tre kopier.

TEST DET SELV

Find et eksempel på ironi eller satire. Hvordan kan man høre eller se, at det ikke er ment bogstaveligt?

HUSK

Ironi kræver, at modtageren kan aflæse den. På skrift er det sværere end i tale.

KAPITEL 6

Fra joke til nummer

Et nummer er flere jokes om samme emne. Det plantede binder dem sammen, når det kommer igen til sidst.

1. **Emnet:** noget fra din hverdag, du har en mening om.
2. **Plant:** en detalje, publikum kan huske.
3. **To jokes** om emnet.
4. **Callback:** det plantede igen, i en ny sammenhæng.

SE HER

EMNE *Familiens gruppechat*

① **PLANT** *Mor skriver «OK.» med punktum.*

② **JOKE**
Ingen ved, om hun er glad eller sur.

③ **JOKE**
Far svarer med en tommelfinger.

④ **CALLBACK: DET PLANTEDE IGEN**
Katten var væk i en uge. Da den kom hjem, skrev mor «OK.»

TEST DET SELV

Vælg et emne fra din hverdag. Skriv tre jokes om det, og sæt dem i den rækkefølge, der virker bedst.

HUSK

Den stærkeste joke kommer sidst.

KAPITEL 7

Sketch

En sketch er en kort scene med én skør idé, der bliver gentaget og skruet op.

1. Find det normale: et sted og nogle roller.
2. Find det skøre: én ting, der er forkert.
3. Skru op tre gange.
4. Slut, når det er størst.

SE HER

Hos tandlægen. Det skøre: Tandlægen er bange for tænder.

1. Patienten må ikke åbne munden.
2. Tandlægen kigger på tænderne med en kikkert fra døren.
3. Tandlægen ringer til sin mor.

Slut: Patienten giver tandlægen et klistermærke og går hjem.

TEST DET SELV

Find et normalt sted. Tilføj én skør ting. Skru op tre gange.

HUSK

Hold fast i den ene skøre idé. To skøre idéer bliver til ingen.

KAPITEL 8

Sådan fortæller du

- **Tempo:** lidt langsommere, end du tror.
- **Pause:** lige før drejningen. Stol på stilheden.
- **Stop:** Sig det sidste ord, og vent. Grinet skal have plads.
- **Hold masken:** Griner du selv, tager du drejningen fra publikum.
- **Øjenkontakt:** Kig på publikum, når drejningen kommer, og ikke på dit papir.

TEST DET SELV

Sig dit nummer to gange: én gang uden pause før drejningerne og én gang med. Hvad ændrede sig?

HUSK

Stilhed efter en drejning er ikke et nederlag. Det er information.

KAPITEL 9

Når en joke ikke virker

Skær	Fjern alle ord, joken kan undvære.
Flyt	Det sjoveste ord skal stå sidst.
Gør det konkret	«En gravhund i regnjakke» er sjovere end «et dyr».
Tjek målet	Rammer joken op eller ned?
Test igen	Bliver det stille, så ret én ting ad gangen.

FØR

~~Der var en hund, der kom ind i klassen, og det var ret sjovt, fordi den satte sig ved tavlen.~~

EFTER

En gravhund i regnjakke gik ind i klassen, satte sig ved tavlen og bad om ro.

HUSK

Skær først. Tilføj senere.

KAPITEL 10

Analysér humor

Humor er et sprogligt virkemiddel. Du kan analysere den som et digt eller en reklame.

1. Hvad er setuppet, og hvad antog du?
2. Hvor sker drejningen? Hvilket ord vender det?
3. Hvilken maskine eller forklaring er i spil?
4. Hvem er målet? Rammer joken op eller ned?
5. Hvad vil afsenderen: underholde, kritisere eller samle en gruppe?
6. Hvem griner ikke, og hvorfor?

TEST DET SELV

Vælg en sketch, en satirisk tegning eller et opslag. Svar på de seks spørgsmål.

HUSK

En analyse forklarer, hvordan humoren virker. Den behøver ikke selv være sjov.

TIL DIG

Mit nummer

Vælg et emne. Plant noget, skriv to jokes, og brug det plantede igen til sidst.

EMNE _____

1 PLANT _____

2 JOKE

_____

_____

_____

3 JOKE

_____

_____

_____

4 CALLBACK: DET PLANTEDE IGEN

_____

_____

_____

HUSKESEDDEL

SETUP → ANTAGELSE → DREJNING → STOP

Tre-reglen. To ting laver et mønster. Den tredje bryder det.

Overdrivelse. Gør en lille følelse så stor, at alle kan se den.

Underdrivelse. Sig noget stort, som om det var småt.

To betydninger. Et ord eller udtryk kan forstås på to måder. Drejningen bruger den anden.

Falsk logik. Hvert trin lyder rigtigt. Slutningen er forkert.

Statusfald. Noget højt falder lidt. Brug det på magt, systemer og dig selv.

Callback. Brug noget fra før igen, der, hvor ingen venter det.

Grin med, ikke af

Ram op: magt, regler, systemer eller dig selv. Aldrig en, der er i rummet, og aldrig en, der i forvejen har det svært.